

Sygn.akt III AUa 690/20

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 17 lutego 2021 r.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku, III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: sędzia Dorota Elżbieta Zarzecka

Sędziowie: Sławomir Bagiński

Alicja Sołowińska

Protokolant: Magdalena Zabielska

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 17 lutego 2021 r. w B.

sprawy z odwołania A. J.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B.

o rentę rodzinną

na skutek apelacji wnioskodawcy A. J.

od wyroku Sądu Okręgowego w Białymstoku V Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

z dnia 9 września 2020 r. sygn. akt V U 97/20

oddala apelację.

Sławomir Bagiński Dorota Elżbieta Zarzecka Alicja Sołowińska

Sygn. akt III AUa 690/20

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w B. decyzją z 13 grudnia 2019 r., na podstawie przepisów ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2018 r., poz. 1270 ze zm.) odmówił A. J. prawa do renty rodzinnej po zmarłym ojcu Z. J.. Podstawą tego rozstrzygnięcia były ustalenia Komisji Lekarskiej ZUS, która stwierdziła, że całkowita niezdolności do pracy wnioskodawcy powstała 23 marca 2002 r., a więc nie powstała w okresie uprawniającym do renty rodzinnej tj. do 27 października 1989 r.

Z powyższą decyzją nie zgodził się A. J. i wniósł odwołanie. Kwestionował ustalenia organu rentowego w przedmiocie oceny stanu zdrowia i wniósł o przyznanie mu prawa do renty rodzinnej.

Organ rentowy w odpowiedzi na odwołanie wniósł o jego oddalenie podtrzymując argumentację z uzasadnienia decyzji.

Sąd Okręgowy w Białymstoku wyrokiem z 9 września 2020 r. oddalił odwołanie.

Sąd Okręgowy ustalił, że A. J. urodził się (...) Od 1 lipca 2004 r. uprawniony jest do renty socjalnej na stałe. Jego ojciec, Z. J. zmarł 19 września 2019 r. Odwołujący 25 września 2019 r. złożył do ZUS wnioski o rentę rodzinną. Komisja Lekarska ZUS orzeczeniem z 9 grudnia 2019 r. stwierdziła, że A. J. jest trwale całkowicie niezdolny do pracy od 23 marca 2002 r. w związku z czym organ rentowy wydał zaskarżoną decyzję

Sąd pierwszej instancji powołał art. 68 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2020 r., poz. 53 ze zm.), zgodnie z którym dzieci własne, dzieci drugiego małżonka i dzieci przysposobione mają prawo do renty rodzinnej: 1) do ukończenia 16 lat, 2) do ukończenia nauki w szkole, jeżeli przekroczyły 16 lat życia, nie dłużej jednak niż do osiągnięcia 25 lat życia, albo 3) bez względu na wiek, jeżeli stały się całkowicie niezdolne do pracy oraz do samodzielnej egzystencji lub całkowicie niezdolne do pracy w okresie, o którym mowa w pkt 1 lub 2. Jeżeli dziecko osiągnęło 25 lat życia, będąc na ostatnim roku studiów w szkole wyższej, prawo do renty rodzinnej przedłuża się do zakończenia tego roku studiów.

Sąd Okręgowy wskazał, że całkowicie niezdolną do pracy jest osoba, która utraciła zdolność do wykonywania jakiegokolwiek pracy (art. 12 ust. 2). Przy ocenie stopnia i przewidywanego okresu niezdolności do pracy oraz rokowania co do odzyskania zdolności do pracy uwzględnia się stopień naruszenia sprawności organizmu oraz możliwości przywrócenia niezbędnej sprawności w drodze leczenia i rehabilitacji; 2) możliwość wykonywania dotychczasowej pracy lub podjęcia innej pracy oraz celowość przekwalifikowania zawodowego, biorąc pod uwagę rodzaj i charakter dotychczas wykonywanej pracy, poziom wykształcenia, wiek i predyspozycje psychofizyczne (art. 12 i 13).

W przypadku A. J. kwestią sporną była data powstania całkowitej niezdolności do pracy. W celu jej wyjaśnienia Sąd Okręgowy dopuścił dowód z opinii biegłej sądowej z zakresu psychiatrii.

Biegła sądowa z zakresu psychiatrii po przeprowadzeniu stosownych badań lekarskich oraz dokonaniu analizy dostępnej dokumentacji lekarskiej, rozpoznała u odwołującego upośledzenie umysłowe w stopniu umiarkowanym z zaburzeniami zachowania oraz zaburzenia depresyjne i lękowe mieszane. Biegła nie stwierdziła całkowitej niezdolności do pracy przed 16 rokiem życia tj. 27 października 1989 r. Wskazała, że w tym okresie badany nie korzystał z leczenia psychiatrycznego, nie był diagnozowany ani hospitalizowany. W opinii sporządzonej na zlecenie Sądu Okręgowego w Białymstoku (k. 8 akt orzeczniczych organu rentowego) jako datę powstania niezdolności ustalono datę wystawienia pierwszego zaświadczenia przez lekarza psychiatrę 23 marca 2002 r. Podobnie w orzeczeniu o stopniu niepełnosprawności z 21 czerwca 2002 r. stwierdzono umiarkowany stopień niepełnosprawności od marca 2002 r. Ponadto do 2006 r. u odwołującego rozpoznawano jedynie upośledzenie umysłowe w stopniu lekkim oraz podejrzewano zaburzenia osobowości. Dodatkowo podczas pobytu w Klinice (...) w 2002 r. stwierdzono u niego podwyższony poziom bilirubiny, przewlekłą hepatopatię, a badaniem neurologicznym chód na szerokiej podstawie i chwiejną próbę R. - przy braku ewidentnych zmian organicznych w KT głowy. Wykluczono także etiologię zapalną - (...), HCV, borelioza ujemna. Powyższe wyniki mogą, zdaniem biegłej, z dużym prawdopodobieństwem wskazywać na nadużywanie alkoholu - brak natomiast obiektywnego wywiadu w tym zakresie, a sam badany zaprzecza nałogowi. Reasumując biegła wskazała, że podawane w wywiadzie u opiniowanego dolegliwości przed 1989 r. nie kwalifikują do orzeczenia całkowitej niezdolności do pracy przed 16 r.ż. (k. 24-27).

Odwołujący nie zgodził się z biegłą i zgłosił zastrzeżenia do jej opinii. Nie przedstawił jednak dokumentacji medycznej dotyczącej stanu jego zdrowia przed 16 rokiem życia.

Orzekając w przedmiotowej sprawie Sąd Okręgowy oparł się na ocenie stanu zdrowia dokonanej przez biegłą sądową z zakresu psychiatrii. W świetle opinii przez nią sporządzonej, Sąd doszedł do przekonania, że A. J. utracił zdolność do wykonywania jakiegokolwiek pracy w marcu 2002 r. (art. 12 ust. 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych). Sąd uznał opinię biegłej za fachową, obiektywną, wszechstronną, należycie uzasadnioną i z tych powodów zasługującą na uwzględnienie.

W związku z ustaleniem, że schorzenia występujące u odwołującego nie spowodowały całkowitej utraty zdolności do pracy zarobkowej w okresach wymienionych w art. 68 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, Sąd odwołanie jako nieuzasadnione oddalił, na mocy art. 477¹⁴ § 1 k.p.c.

Apelację od powyższego wyroku wniosła matka odwołującego jako ustanowiony w sprawie pełnomocnik procesowy dla osoby najbliższej. Zaskarżając wyrok w całości, zarzuciła Sądowi pierwszej instancji, że opinia biegłej sadowej z zakresu psychiatrii, na której Sąd oparł swoje rozstrzygnięcie, zawierała błędy, a mianowicie nie uwzględniła tego, że A. J. leczył się od urodzenia. Wniosła o zmianę wyroku i przyznanie renty rodzinnej.

Pełnomocnik organu rentowego wniosł o oddalenie apelacji.

Sąd Apelacyjny ustalił, co następuje:

Apelacja podlegała oddaleniu.

Sąd Apelacyjny akceptuje poczynione przez Sąd Okręgowy ustalenia faktyczne i wywód prawny tego Sądu, które doprowadziły go do wniosku, iż A. J. nie spełnia przesłanek do nabycia prawa do renty rodzinnej po swoim zmarłym ojcu Z. J.. Sąd pierwszej instancji przyjął trafną wykładnię art. 68 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych – dalej: ustawa emerytalna (Dz. U. z 2018 r., poz. 1270 ze zm.). W szczególności wykładnia literalna - dominująca w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych - art. 68 ust. 1 pkt 3 ustawy nie może prowadzić do innych wniosków niż ten, że warunkiem nabycia prawa do renty rodzinnej bez względu na wiek, jest powstanie całkowitej niezdolności do pracy i do samodzielnej egzystencji lub tylko całkowitej niezdolności do pracy w okresie do ukończenia 16 roku życia (art. 68 ust. 1 pkt 1 ustawy emerytalnej) lub w okresie do ukończenia nauki, nie później niż do ukończenia 25 roku życia (art. 68 ust. 1 pkt 2 ustawy emerytalnej). Regulacja ta jest relatywnie jasna i posługuje się w zakresie określenia granic czasowych wyraźnymi znacznikami - ukończenie 16 i 25 lat. Przyjęta przez Sąd Okręgowy wykładnia była też podstawą tez dowodowych Sądu Okręgowego zmierzającego do ustalenia, czy wnioskodawca stał się całkowicie niezdolny do pracy w okresie pobierania nauki.

Istniejąca w orzecznictwie Sądu Najwyższego rozbieżność na tle wykładni art. 68 ust. 1 pkt 3 ustawy, została usunięta w uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 29 września 2006 r., II UZP 10/06, w której stwierdzono, że dziecko, które stało się niezdolne do pracy i samodzielnej egzystencji po osiągnięciu wieku określonego w art. 68 ust. 1 lub 2 ustawy emerytalnej nie nabywa prawa do renty rodzinnej na podstawie art. 68 ust. 1 pkt 3 tej ustawy. Stanowisko to zostało zaaprobowane w późniejszych orzeczeniach Sądu Najwyższego. Między innymi w wyroku z dnia 5 lipca 2015 r., III UK 199/15. Sąd ten uznał, że bez względu na wiek nabędzie prawo do renty rodzinnej (przy spełnieniu pozostałych warunków ustawowych) dziecko całkowicie niezdolne do pracy i niezdolne do samodzielnej egzystencji oraz dziecko całkowicie niezdolne do pracy i zdolne do samodzielnej egzystencji, przy czym w obu tych sytuacjach warunkiem jest, aby całkowita niezdolność do pracy powstała w okresach, o których mowa w art. 68 ust. 1 pkt 1 lub 2 ustawy emerytalnej. W wyroku z dnia 8 marca 2016 r., II UK 100/15. Sąd Najwyższy stwierdził, że prawo do renty rodzinnej przysługuje tylko takiemu dziecku niezdolnemu do pracy, a także niezdolnemu do samodzielnej egzystencji, które nie miało prawa uzyskania prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy, a więc takiemu, które stało się niezdolne do pracy w czasie, gdy nie mogło podlegać ubezpieczeniu społecznemu z powodu wieku lub uczęszczania do szkoły. Posługując się tą logiką, ustawodawca nie przyznał prawa do renty rodzinnej dzieciom zmarłego, które przed osiągnięciem 16 lat życia lub przed ukończeniem szkoły stały się częściowo niezdolne do pracy, gdyż dzieci takie mogą korzystać, co prawda z ograniczonych, lecz istniejących możliwości zarobkowych. Ta sama logika przemawia za wyłączeniem prawa do renty rodzinnej dzieci, które stały się całkowicie niezdolne do pracy, w tym także niezdolne do samodzielnej egzystencji, po osiągnięciu tego wieku i ukończeniu nauki, gdyż w stosunku do nich nie było przeszkód do podjęcia pracy lub innej działalności łączącej się z obowiązkiem ubezpieczenia. Ten kierunek wykładni podtrzymał Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 26 kwietnia 2016 r., I UK 150/15 podkreślając, że dzieci ubezpieczonego mają prawo do renty rodzinnej jedynie czasowo, chyba że powstanie całkowitej niezdolności do pracy nastąpi w okresie wskazanym w art. 68 ust. 1 pkt 1 i 2 ustawy emerytalnej, co uniemożliwi im nabycie prawa do własnych świadczeń.

Jak wynika z akt sprawy, że A. J. urodził się (...), ukończył (...) Szkołę Zawodową specjalną przygotowującą do zawodu ślusarza-spawacza, ale nie podjął pracy w zawodzie ani nigdy nie pracował. Od 2002 r. jest leczony w PZP. W 2004 r. był hospitalizowany w oddziale psychiatrycznym z rozpoznaniem zaburzeń adaptacyjnych u osoby upośledzonej w stopniu lekkim. W badaniu psychologicznym wykonanym przez konsultanta ZUS w 2006 r. stwierdzono upośledzenie umysłowe w stopniu umiarkowanym. Od marca 2002 r. ma ustalony umiarkowany stopień niepełnosprawności. Od 1 października 2003 r. pobierał rentę socjalną okresową, a od 1 kwietnia 2006 r. uprawniony jest do renty socjalnej na stałe. Jego ojciec, Z. J. zmarł 19 września 2019 r. A. J. 25 września 2019 r. złożył do ZUS wniosek o rentę rodzinną. Komisja Lekarska ZUS orzeczeniem z 9 grudnia 2019 r. stwierdziła, że jest trwale całkowicie niezdolny do pracy od 23 marca 2002 r. oraz jest on niezdolny do samodzielnej egzystencji od 25 września 2019 r. W związku z tym, że całkowita niezdolność do pracy nie powstała przed 27 października 1989 r. organ rentowy wydał decyzję o odmowie przyznania renty rodzinnej.

W rozpoznawanej sprawie istotną i jedyną sporną okolicznością była data powstania u A. J. całkowitej niezdolności do pracy, w szczególności czy niezdolność ta powstała przed 27 października 1989 r. tj. przed ukończeniem 16 roku życia (przesłanka z art. 68 ust. 1 pkt 3 w zw. z pkt 1 ustawy emerytalnej). Wskazać w tym miejscu należy, że w materiale dowodowym nie znajdują się dokumenty, które potwierdzałyby kontynuowanie nauki po ukończeniu 16 roku życia, co wskazywałoby na konieczność badania sprawy pod kątem spełniania przesłanki z art. art. 68 ust. 1 pkt 3 w zw. z pkt 2 ustawy emerytalnej.

Wbrew zarzutowi apelacji, że przedłożona w sprawie opinia biegłej sądowej z zakresu psychiatrii zawiera błędne informacje o rozpoczęciu leczenia A. J., wskazać należy, że w sprawie nie miała znaczenia data początkowa leczenia wnioskodawcy, ale data powstania u niego całkowitej niezdolności do pracy. Pomimo braku związania Sądu tezami przedstawionymi przez biegłego lekarza, z uwagi na skomplikowaną i wymagającą fachowej wiedzy materię medyczną, nie jest naruszeniem zasady swobodnej oceny dowodów oparcie ustaleń Sądu na opinii biegłego lekarza, jeżeli jest ona jednoznaczna i sformułowana w sposób niewymagający uzupełnienia ani dalszego wyjaśnienia. W orzecznictwie coraz częściej podkreśla się obligatoryjność przeprowadzenia dowodu z opinii biegłego lekarza w niektórych kategoriach spraw, jak np. w sprawach których przedmiotem jest prawo do renty socjalnej, ocena ewentualnej całkowitej niezdolności do pracy wymaga wiadomości specjalnych i musi znaleźć oparcie w dowodzie z opinii biegłego posiadającego odpowiednią wiedzę medyczną adekwatną do rodzaju schorzeń. Stwierdzenie stanu zdrowia osoby ubezpieczonej czy też ustalenie wpływu stwierdzonych schorzeń na zdolność do pracy wymaga uzyskania medycznych wiadomości specjalnych (zob. Aleksandra Klich, Dowód z opinii biegłego w postępowaniu cywilnym. Biegły lekarz. Wyd. 2016 r.)

W niniejszej sprawie A. J. opinię wydawała biegła lekarz sądowy z zakresu psychiatrii. Opinia ta wydana została po uprzednim bezpośrednim przeprowadzeniu badania skarżącego oraz po analizie dokumentacji medycznej zawartej w aktach sprawy. W ocenie Sądu Apelacyjnego opinia w sposób precyzyjny i szczegółowy opisuje dolegliwości na które cierpi skarżący, nadto wypływające z niej wnioski zostały logicznie umotywowane i w sposób jednoznaczny odpowiadają na tezę dowodową, a ich fachowość i rzetelność nie budzi zastrzeżeń.

Jak wynika z opinii, całkowita niezdolność do pracy A. J. nie powstała przed ukończeniem przez niego 16 roku życia. tj. 27 października 1989 r. Biegła podkreśliła, że wnioskodawca nie korzystał wówczas z leczenia psychiatrycznego, nie był diagnozowany ani hospitalizowany. W opinii sporządzonej na zlecenie Sądu Okręgowego w Białymstoku w sprawie o przyznanie prawa do renty socjalnej sygn. akt V U 2811/04 (k. 8 akt orzeczniczych organu rentowego) za datę powstania niezdolności wskazano datę wystawienia pierwszego zaświadczenia przez lekarza psychiatrę 23 marca 2002 r. Podobnie w orzeczeniu o stopniu niepełnosprawności z 21 czerwca 2002 r., gdzie stwierdzono umiarkowany stopień niepełnosprawności od marca 2002 r. Biegła z zakresu psychiatrii podkreśliła ponadto, że do 2006 r. u wnioskodawcy rozpoznawano jedynie upośledzenie umysłowe w stopniu lekkim oraz podejrzewano zaburzenia osobowości (k. 24-27 a.s.).

Przedstawiona opinia, analizująca proces chorobowy wnioskodawcy konweniuje z opiniami lekarskimi sporządzanymi na etapie postępowania przed organem rentowym. W ocenie Sądu Apelacyjnego nie zachodziła

już potrzeba dalszego prowadzenia postępowania dowodowego. Sąd Apelacyjny uznał zatem, iż zebrany materiał dowodowy spójny i jednoznacznie prowadzi do stwierdzenia, że A. J. nie był całkowicie niezdolny do pracy przed ukończeniem 16 roku życia. tj. przed 27 października 1989 r. Całkowita niezdolność powstała u niego 23 marca 2002 r. tj. w czasie kiedy już ukończył 28 lat.

Reasumując, ustalona w oparciu o opinię biegłej data powstania całkowitej niezdolności do pracy u A. J. powoduje, iż nie spełnia on koniecznej przesłanki do nabycia renty rodzinnej, o której mowa w art. 68 ust. 1 pkt 3 w zw. z pkt 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

W związku z tym wniesiona apelacja jako niezasadna podlegała oddaleniu, na zasadzie art 385 k.p.c.

Sławomir Bagiński Dorota Elżbieta Zarzecka Alicja Sołowińska